Sh:»5446

MÜDDESSİR

٧٤﴾ سُورَةُ الْمُدَّثِّرِ

Müddessir Sûresi Mekkîdir. Esahhı rivayette başından « فَاهْجُرْ » e kadar beş âyet Müzzemmilden evvel nâzil olmuştur. « عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ۝ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ » Âyetinin Medenî olduğu da mervîdir.

Âyetleri - Elli altıdır, Şamîde elli beştir.

Kelimeleri - İki yüz elli beş.

Harfleri - Bin on.

Fasılası - ر٠د٠ن٠هـ٠ا harfleridir.

Müzzemmilin sebebi nüzuliyle Müddessirin sebebi nüzulü bir ve ikisi de emri risaletin i'lânı ile alâkadar olmak ve bunun evveli nüzulde daha mukaddem bulunmakla beraber Müzzemmilin sebeb ve mukaddimata, bunun gaye ve murada tealluku daha sarih ve enfüsten âfâka seyri daha şumullü olduğu için tertibde bu ondan sonraya konulmuştur.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

﴿١﴾ يَآ اَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ﴿٢﴾ قُمْ فَاَنْذِرْ ﴿٣﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿٤﴾ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٥﴾ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ ﴿٦﴾ وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ ﴿٧﴾ وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ﴿

Sh:»5447

﴿٨﴾ فَاِذَا نُقِرَ فِى النَّاقُورِ ﴿٩﴾ فَذٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿١٠﴾ عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١١﴾ ذَرْنِى وَمَنْ خَلَقْتُ

وَحِيدًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا ﴿١٣﴾ وَبَنِينَ شُهُودًا
﴿١٤﴾ وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ﴿١٥﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ اَنْ اَزِيدَ ﴿١٦﴾
كَلَّا ۖ انَّهُ كَانَ لِاٰيَاتِنَا عَنِيدًا ﴿١٧﴾ سَاُرْهِقُهُ صَعُودًا ﴿١٨﴾
انَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٩﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ
قَدَّرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٣﴾ ثُمَّ اَدْبَرَ
وَاسْتَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ فَقَالَ اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٥﴾ اِنْ هٰذَآ
اِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ﴿٢٦﴾ سَاُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٧﴾ وَمَآ اَدْرٰيكَ مَا
سَقَرُ ﴿٢٨﴾ لَا تُبْقِى وَلَا تَذَرُ ﴿٢٩﴾ لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِ ﴿٣٠﴾
عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ﴿٣١﴾ وَمَا جَعَلْنَآ اَصْحَابَ النَّارِ اِلَّا مَلٰٓئِكَةً
وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ اِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ
اُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ
اُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ
وَالْكَافِرُونَ مَاذَآ اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا ۚ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ
يَشَآءُ وَيَهْدِى مَنْ يَشَآءُ ۗ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَ ۚ وَمَا هِىَ
اِلَّا ذِكْرٰى لِلْبَشَرِ ﴿﴾

Sh:»5448

Meali Şerifi

Ey bürünen (Müddessir)! 1 Kalk artık inzar et 2 Ve rabbını artık büyükle 3 Ve elbiseni artık temizle 4 Ve o pislikleri artık def' eyle 5 Hem çoksunarak menn etme 6 Ve rabın için sabr eyle 7 Çünkü o boru öttürüldü mü bir 8 O işte o gün pek zorlu gündür 9 Kâfirlere hiç kolay değildir 10 Bırak bana o herifi ki yarattım da tem tek 11 Hem uzun boylu mal verdim 12 Hem goz önünde uğullar 13 Hem kendisine bir döşeyip döşedim 14 Sonra da tama' eder ki daha artırayım 15 Hayır, çünkü o bizim âyetlerimize bir anud kesildi 16 Ben onu dimdik sarpa sardıracağım 17 Çünkü o bir düşündü, ölçtü biçti 18 Kahrolası nasıl bitçi 19 Sonra kahr olası nasıl biçti 20 Sonra baktı 21 Sonra kaşını çattı ve ekşiyerek surat astı 22 Sonra ardına döndü ve büyüklük tasladı da 23 Bu, dedi "başka değil, bir sihri müser 24 Başka değil kavli beşer" 25 Yaslıyacağım onu Sekare 26 Bilirmisin hem ne sekar 27 Ne bakıyye kor ne bırakır 28 Beşere susamış bir susuz 29 Üzerinde on dokuz 30 Hem biz o ateşin muhafızlarını hep Melâike yaptık, sayılarını da ancak küfr edenler için bir fitne kıldık ki kitab verilmiş olanlar yakîn edinsin ve iyman edenlere iyman artırsın, kitab verilenler ve mü'minler şübhelenmesin, kalblerinde bir maraz bulunanlarla kâfirler de desin: Allah bununla meselâ ne

murad etmiş? İşte böyle Allah dilediğini şaşırtır, dilediğini de yola getirir ve rabbının

Sh:»5449

ordularını ancak kendisi bilir ve o ancak bir öğüttür düşünmek için beşer 31

1. ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ﴾ - müddessir, aslı mütedessir, disâre, bürünen demektir. Disâr, entari, cübbe, kaftan, ihram gibi şiarın üstüne giyilen veya örtülen dış kisvesi veya bürgüsü, şıar da gömlek, don, izar gibi bedene temass eden iç çamışırıdır. Müzzemmilde de geçtiği üzere denilmiştir ki Peygamberin büründüğü disâr, bir katîfe idi, Ikrimenin beyanına göre: nübüvvet ve kemalâtı nefsiyye ile bürünüp giyinmiş olan demektir. Bu ma'nâlarla bu hıtab Müzzemmil gibi risaletin ilk tebliğinde şöyle bir kinaye ile intibahe da'veti iş'ar eder: ey o bürünen ey o kendisine tevdi' edilmiş olan hakıkati halkın nazarlarından gizlemeğe çalışan Muhammed! O bürünmek, uyumak, rahat etmek zamanı geçti, uyanmak, görünmek, o hakıkati izhar etmek, zahmetler çekmek, meşakkatlere katlanmak halkı irşad, etrafı tathîr için teklifler, ağır yükler yüklenerek azm ile kalkıp hareket etmek zamanı geldi. 2. ﴿قُمْ﴾ kalk - yatağından kalk, yâhud azm ile

kıyam et işe başla ﴿فَأَنْذِرْ﴾ artık inzar vazîfesini yap - etrafındakilere akıbetin vehametini anlat, saygısızları kocundur 3. ﴿وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ﴾ ve rabbını artık büyükle - büyüklük ancak onun şanı olduğunu ve ona karşı herşey'in küçük ve hakîr bulunduğunu kalben tanıdığın gibi kavlen ve fi'len de anlat i'lân et. Rivayet olunurki bu nâzil olunca Resulâllah « اَللّٰهُ اَكْبَرُ » demiş, Hazreti Hadice de tekbîr almış, sevinmiş ve onun vahy olduğuna yakîn hasıl etmişti. Burada « رَبَّكَ » nin takdimi kasr içindir « فاء » bir şarta ceza ma'nası ile maba'dinin makabline terettübünü müfid olarak şöyle

Sh:»5450

demek olur. Ve rabbını, ancak rabbını büyükle, her ne hâdise olursa olsun hiç bir sebeble artık onun tekbîr ile büyüklemek, vazîfesini bırakma 4. ﴿وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ﴾ ve esvabını, elbiseni artık temizle - siyab ve elbise ba'zan içindeki sahibinin kendisinden, esvabının temizliği de kendisinin temizliğinden kinâye olur. Netekim filânın eteği temizdir, denildiği zaman onun ırfeti ve ahlâkının temizliği kasd olunur.

ğaylan ibni seleme

فانى بحمد اللّه لا ثوب فاجر لبست ولا من عذرة اتقنع

Bihamdillâh ben ne fâcir elbisesi giydim, ne de bir ozre ile maskelenirim, beytinde kendisinin ne fucur, ne de bir leke ile kirlenmediğini ve kirlenmiyeceğini anlatmıştır. Antere:

فشككت بالرمح الطويل ثيابه ليس الكريم على القنا بمحرم

Uzun mızrakla siyabını parçalıdım, kerîm, mizrağa na mahrem değildir. Beytinde sibay ile nefisden kinaye etmiştir. İmriülkays de:

فان تك قد ساءتك منى خليقة فسلى ثيابى من ثيابك

تنسلی

Eğer benim bir huyum sana fena geldiyse Benim siyabımı kendi siyabından sıyırıver kutrulursun

beytinde siyab ile kalben kinaye etmiştir. Bunlar gibi burada da siyab, nefisten veya kalbden kinaye olmak üzere birçok müfessirîn « وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ » kendini veya kalbini günahtan, gadirden temiz tut, inzarını kabule mani' olacak kirli ahlâktan sakın, nâsihatlarini kabule sâik olan güzel ahlâk ile mütehallık ol demektir, diye tahareti ma'nevîyye ve ahlâkiyye ile tefsîr etmişlerdir. Lâkin kinaye hakikatı iradeye de mani' olmadığı cihetle bu tefsîr aynî zamanda gerek bedenin ve gerek elbisenin cismanî temizliği dahi emredilmiş olmasına münafi olmaz. Çünkü taharet, nezafetten eamm olarak maddî ve ma'nevîye şamildir. Maamafih burada bundan başka bir ma'na daha vardırki o

da siyabın yakından bürüyen muhît ve zuruftan kinaye veya mecaz olmasıdır. Netekim bir takım kimselerin üzerine atılıp binerek alıp getirdikleri bir deveyi vasfettiği şu beytinde Leylâ:

رموها باثواب خفاف فلا نرى لها شبها الا النعام المنفرا

Ona hafif hafif bir takım esvab attılar, şimdi onun ürkütülmüş deve kuşundan başka bir benzerini göremeyiz, derken devenin üzerindeki insanları evvelâ esvaba, sonra da koşan deve kuşunun üzerindeki tüylere benzetmiştir. Ya'ni seni esvabın gibi yakından sarmış olan ma'şerini, ilk evvel etrafındaki kimseleri tathir eyle demek olurki bu ma'nâ « وَ اَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْاَقْرَبِينَ » mazmununa da muvafık olur. Hem bunda Hazreti Peygamberin maddî ve ma'nevî tahareti nefsiyyesi evleviyyetle anlatılmış olacağından onun nefsindeki taharetini ihtara lüzum kalmaz. 5. ﴿وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾ ve o ruczü; o pislikleri artık def eyle - ranın zammı veya kesri ile « رجز » pislik ve azâb ma'nasına geldiği gibi burada putlar, esnam ve evsân demek olduğunu da beyan etmişlerdir. 6. ﴿وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ﴾ Hem çoksunarak mennetme - burada da iki ma'nâ beyan edilmiştir. Birisi; menn, başa kakmak ma'nasına olarak: yaptığın işi , hizmeti, iyiliği çok sayarak başa kakma, amelinle nazlanma, demek olur. Birisi de: men, in'am ve ata ma'nasına olarak: bir iyilik, bir in'am ve ata yaptığın zaman verdiğin kimseden mukabilinde daha çoğunu almak maksadiyle yapma. Ya'ni on para sadeka verip

de yirmi paralık hizmet veya hörmet bekliyenler gibi Dünya ticareti veya maksadı gözeterek veya gösteriş, riya için iyilik etme, maahaza Allah için iyilik et başkasından bir ecir bekleme, bu ma'nâ İbni Abbastan menkuldür. Bu iki ma'nâda « تَسْتَكْثِرُ » cümlesi haldir. « مُسْتَكْثِرًا » demektir. « راء » merfu' olmayıp da nehye cevab olarak meczum olsa idi «yaptığın iyiliği başa kakma ki çoğaltasın, çok hayır ve

Sh:»5452

ecre iresin» demek olurdu. Lâkin Aşerede bu kırâet yoktur. Maamafih terettüb kasd edilmiyerek şu ma'nâ da olabilir. Yaptığın hizmeti başa kakma, daha çok hayırlara ireceksin 7. ﴿وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ﴾ ve rabbın için artık sabr et - ya'ni bu vazîfeleri yapmak için her ne kadar zahmetler çekecek, ezalar görecek isen de mahzâ rabbının hukmü için artık sabr eyle 8. ﴿فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ﴾ çünkü o boru çalındığı vakıt -

NAKUR, sur gibi ağızla üflenerek çalınan boruya denir, nakr vurmak ve didiklemek ma'nâlarına geldiği gibi boru çalmak ma'nasına da gelir. Zira boru çalındığı zaman içinden heva tazyık ile didiklenmiş olacağı

gibi dışından da o ses çarptığı kulakları didikliyeceği cihetle boruya minkar ma'nâsiyle alâkadar olarak nâkur denilmiştir. Boru çalınmak urfte de kârbanın veya askerin seferi için hareket kumandası demek olduğu gibi borusu ötmek de emir ve kumandasının nüfuzundan kinâye olduğu cihetle nakri nâkur, nefhı sur, Âhıret seferi için «فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ» emri ilâhîsinin zuhurudur. «اِذَا نُفِخَ فِى الصُّورِ» «فَاِذَا نُقِرَ فِى النَّاقُورِ» «فا» ta'liliyye olarak «اِذَا نُفِخَ فِى الصُّورِ» demektir. Burada murad nefhai ulâ olduğu beyan olunuyor. 9. ﴿يَوْمَئِذٍ﴾ - tenvin, muzafı ileyhten ıvazdır. «يَوْمَ اِذْ كَانَ كَذَا» ya'ni o öyle olduğu gün demektir. Biz bunun mealinde o «gün» demekle iktifa ediyoruz. 10. ﴿عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ﴾ kâfirlere kolay değil - pek zor denildikten sonra kolay değil demek ilk nazarda lüzumsuz gibi görünür. Lâkin zorluk iki türlüdür. Birisi evvelâ çok zor olmakla beraber gittikçe kolaylaşır yenilebilir. Birisi de gittikçe zorlaşır hiç kolaylaşmaz, o gün herkes için zor olacak olduğu bildirilmek üzere «عَسِيرٌ» den sonra «غَيْرُ يَسِيرٍ» buyurulmuştur.

Sh:»5453

11. ﴿ذَرْنِى وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا﴾ - burada «vahiden» halıktan da, mahlûk olan «من

» den de hal olabilir. Ya'ni benimle bırak o benim şerikten münezzeh yegâne halık olduğum halde yarattığım kimseyi, yâhud kendisini tek başına, kimsesiz olarak yapa yalnız yarattığım kimseyi demek de olabilir. Ve bu mazmun « وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ » buyurulduğu üzere her ferd hakkında sahihtir. Ve bununla Kıyametin de hılkat gibi bilhassa ferdî safhasına işaret buyurulmuş demektir. Sebebi nüzulün hass olması huküm ve inzarın vasıflara nazaran umumî olmasına mani' de değildir. Bunun sebebi nüzulu Velîd İbni Muğiretelmahzumî olduğu rivayet olunuyor. Buradan onun Sûrei Nunda geçtiği vechile zenîm, deıyy olduğuna iyma ve Vahid, namiyle anıldığına işaret olduğu söylenmiştir. 12. ﴿وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا﴾ mali memdud, uzun uzadıya uzatılmış, ya'ni çok mal, servet, arazî ve çiftlik gibi geniş yâhud nema ile veya ticaret ile artırılmış uzatılmış: Velîdin Mekke ile Tâif arasında türlü emvali ve Tâifte yaz kış meyveleri eksik olmıyan bostanı, ve milyon kadar nükudu bulunduğuna dair rivayetler nakl edilmiştir. 13. ﴿وَبَنِينَ شُهُودًا﴾

Şühûd, «şâhid» in cem'i, ya'ni hazır hepsi yanında, göz önünde çalışmak için şuraya buraya gitmek ihtiyacından âzâde, mecalis ve mahafilde babalarının maıyyetinde hazır veyâhud mühim işlerde şehadetlerine, reylerine, ma'lûmatlarına müraceat olunur oğullar. Denilmiş ki Velîd ibni Muğirenin hepsi ricalden olmak üzere on veya on üç oğlu vardı, fakat ma'lûm olan yedidir. Velîd ibni Velîd, Halid ibni Velîd,

Umare ibni Velîd, Hişam ibni Velîd, As ibni Velîd, Kabis ibni Velîd, Abdi Şems ibni Velîd. Denilmiştir ki:

bunlardan Halid, Hişam, Velîd, şerefi İslâm ile müşerref olmuşlar. Sahib keşşaf böyle, «

اَسْلَمَ مِنْهُمْ ثَلَاثَةٌ خَالِدٌ وَ هِشَامٌ وَ عُمَارَةٌ » diye

Sh:»5454

zikr etmiş, Âlûsî derki: Umarenin Bedrde veya Habeşte Necaşî tarafından katl edildiği ıhtilâflıdır iki rivayet de kâfiren katlinde müttefıktır, İslâmına dair Sa'lebînin Mukatilden rivayeti sahih olmaz, İbni Hacer onun galat olduğunu tansîs etmiştir. Bu galat Sahib Keşşafta da vakı' olmuş ve ona tabi olanlar da tabi olmuşlar: teaccüb olunur ki Velîd ibni Velîdi İslâm ile müşerref olanlar miyanında zikr etmemişler, halbu ki muhaddisîn baştan âhire onun İslâmında müttefıktirler اهـ. Evet Velîd ibni Velîdin de sonradan İslâmında ıhtilâf görülmiyor fakat Umare ihtilâflı., dörtten maadası ise gayri ma'lûm.

14. ﴿وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا﴾ ve ona döşendim de döşendim - mal ve oğullarından başka, bir çok esbab ihzar ederek câh ve haşmet-ü ıkbâl de verdim. Velîd Kureyş içinde vücuhten, sanadîdden sayılırdı. Vehîd ve Reyhanetül'kureyş lekablariyle anılırdı. 15. ﴿ثُمَّ يَطْمَعُ اَنْ اَزِيدَ﴾ sonra

da tama' ederki daha ziyade edeyim - öyle harîs, hattâ demiş ki eğer Muhammed sadık ise Cennet benim için yaratılmış demektir. 16. ﴿كَلَّاۖ﴾ Hayır, öyle şey yok -

KELLÂ, harfi redı'dir. Bir sözü, bir da'vayı veya ümid ve talebi redd eder. Biz bunun yerinde, hayır öyle değil, öyle şey yok, yağma yok ta'birler kullanıyoruz. Hayır ta'birini yerine göre « لَا ٠ بَلَى ٠ بَلْ » mevkı'lerinde de kullandığımızdan tam mukabili denemezse de yakınıdır burada onun tama' ve ümidini katı'dır. Sebebi ﴿اِنَّهُۥ كَانَ لِاٰيَاتِنَا عَنِيدًاۖ﴾ çünkü o, bizim âyetlerimize Inadcı kesildi - o ni'metleri veren mün'imin vahdaniyyeti delillerine veya Kur'an âyetlerine karşı inada kalkıştı, bu ise küfranı ni'mettir. Ni'mete küfran ise onun artmasına

Sh:»5455

değil, kesilmesine sebebtir. 17. ﴿سَاُرْهِقُهُۥ صَعُودًاۖ﴾ ben onu sa'ûde: sarp yokuşa, dikine azâba sardıracağım - Tirmizî ve Hâkim ve daha bir takımlarının rivayet ettikleri bir hadîste aleyhissalâtü vesselâm buyurmuşturki: sa'ûd, ateşten bir dağdırki ona yetmiş yıl çıkar, sonra içine düşer yine Hazreti Peygamberden: Cehennemde bir akabeye çıkması teklif olunurki ona elini koydukça erir, kaldırınca yerine

gelir. Ayağını koyunca erir kaldırınca yerine gelir. Yine rivayet olunuyorki âyetin nüzulünden sonra Velîdin malı günden güne eksilmiş, nihayet helâk olmuştur. Va'îdin ılleti veya inadın beyanı için buyuruluyorki 18. ﴿اِنَّهُ فَكَّرَ﴾ çünkü o düşündü ﴿وَقَدَّرَ﴾ ve bir takdir yaptı - zihninde ölçtü biçti, bir tahmin yaptı 19. ﴿فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ﴾ - Arabcada bu « قُتِلَ » yâhud « قَاتَلَهُ اللّٰهُ » ta'birleri kahrolası, Allah canını alası gibi esasen beddü'a olmakla beraber nazardan esirgemek tarzında yâhu ne yaman şey, anası ağlıyası gibi bir kıymete işaret olarak medih makamında, ve ba'zan da bu ma'nada tehekküm ve istihza için kıllanılırki burada onun düşüncesini begenenlerin bu yoldaki senalarını hikâye ile tahkir içindir. Ya'ni dedikleri gibi kahrolası nazıl da takdir etti ya!.. 20. ﴿ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ﴾ sonra kahrolası nasıl da takdir ettiya-bu tekrar, hem tahkîri te'kid, hem de takdirin tefavütüne işarettir. 21. ﴿ثُمَّ نَظَرَ﴾ sonra baktı - etrafındakilere bir bakındı 22. ﴿ثُمَّ عَبَسَ﴾ sonra kaşını çattı ﴿وَبَسَرَ﴾ ve ekşidi, surat astı -

BESR, Vaktından evvel isti'cal etmek hamlık yapmaktır. Netekim meyvanın hamına, hurmanın koruğuna

büsür denilir. Râgıb burada bu ma'nadan olduğunu söyler. Ya'ni vaktından evvel kopmuş ham koruk gibi ekşidi, surat astı 23. ﴿ثُمَّ اَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَۖ﴾ sonra adını döndü ve büyüklendi - anlamış olduğu haktan yüz çevirdi, iymana arkasını, küfre yüzünü döndürdü ve Allahdan korkmayıp gurur ile büyüklük tasladı, hakkı ikrar etmeği kibrine yediremedi de hâkimâne bir tavrıla 24. ﴿فَقَالَ﴾ hemen dedi ki ﴿اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُۙ﴾ bu Kur'an başka değil, ancak bir sihri müser - işbu « سِحْرٌ يُؤْثَرُ » ta'birinde iki ma'na vardır.

BİRİSİ, me'sûr, ya'ni ötedenberi ta'lim ve rivayet oluna gelen ehlinden ehline öğrenile geldiği söylenen bir sihir demektir.

BİRİSİ de: yü'ser, iysâr olunacak, sair sihirlere tercih edilecek, beğenilecek bir sihir demek olur. Bu, parlak sihir ma'nasına sihri mübîn demelerine benzer. Bunda aldatıcı bir cazibe var demiş oluyor ve nihayet kararını şöyle veriyordu 25. ﴿اِنْ هٰذَآ اِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِۖ﴾ bu başka değil, her halde bir beşer sözü - dedi. Kararı bastı, risaleti ve Kur'anın Allah kelâmı olmasını inkâr ediverdi ki işte anud kâfirlerin Kur'an ve Peygamber hakkında söyledikleri nihayet budur. Allahın indirdiği kelâmı değil,

Muhammedin kendi söylediği kitabı derler. Hâdise tefsirlerde şöyle rivayet olunuyor: Velîd ibni mugîre Peygamber sallallâhü aleyhi vessellem Hazretlerinin yanına gelmiş, Kur'an dinlemiş bir teessür duymuştu, kalkıp kavmı Benî mahzuma varmış, vallahi Muhammedden demin bir kelâm dinledim, ne İns kelâmı ne de Cinn kelâmı, onun bir halaveti var, onda bir talâvet var, a'lası müsmir, esfeli müğdık "zemîni feyyaz", o her halde üste çıkar, üstüne çıkılmaz, demiş buna karşı Kureyş Velîd saptı, vallahi bütün Kureyş

Sh:»5457

sapacaktır demişler, bunu işiden Ebu Cehil ben size onun hakkından gelirim, deyip hazîn hazîn yanına varmış, ey amca! Demiş, kavmın sana vermek için bir mal topluyorlar, çünkü sen Muhammedden bir şey'e nâil olmak için onun yanına gidiyormişin, Velîd: Kureyş bilirki ben onların malca en zenginleriyim diye cevab vermiş, Ebu cehil o halde onun hakkında bir söz söyle de kavmın işitsin, senin onu hoşlanmadığını, inkâr ettiğini anlasınlar, Velîd, ne diyeyim içinizde şi'ri, recezini kasîdesini Ve Cinn şiırlerini benden iyi bileniniz yoktur, onun söylediği bunların hiç birine benzemiyorki... Yok herhalde bir şey söylemelisin... Bunun üzerine Velîd kalkmış, kavmin meclislerine varmış, siz demiş Muhammed mecnun diyorsunuz, hiç

kimseyi bogarken gördünüzmü, kâhin diyorsunuz, hiç kehânete çalışırken gördünüzmü? Şâir diyorsunuz, hiç şi'r ile oğraşırken, şiır söylerken gördünüzmü?, yalancı diyorsunuz hiçbir yalanını tecribe ettinizmi? Demiş, hayır amma, fakat nedir? Demişler, durun düşüneyim demiş, düşünmüş düşünmüş « اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُۙ اِنْ هٰذَآ اِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ۭ » demiş, bunun üzerine hoşlarına gitmiş, meclislerinde bir alkıştır kopmuş, onun sözünü alkışlıyarak dağılmışlar. Yukarıda geçtiği üzere ba'zılarının kavlince bu hâdise, Müzzemmil ve Müddessir Sûrelerinin sebebi nüzulü gibi nakledilmiş ise de Velîdin dinlediği âyetler « حٰمٓ » lerden olduğuna dair vaki" olan rivayetlerden de anlaşıldığına göre bu, bu Sûrenin başının değil bu âyetlerinin sebebi nüzulu olmuştur. Buyuruluyorki:

26. ﴿سَاُصْلِيْهِ سَقَرَ﴾ ben onu Sekare yaslanacağım - bu âyet « سَاُرْهِقُهٗ صَعُوْدًا » den bedeli iştimâldir. Ve onun mazmununu iyzahtır. Sekar, Cehennemin isimlerindendir. Ba'zıları bunun ucmeliğine kail olmuşlarsa da Güneşin yüzü çalıp kavurması ma'nasına «sakır» dan müştakk olarak yakıcı mefhumundan me'huz olduğunu söylemişlerdir. 27. ﴿وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا سَقَرُ﴾

Ve ne dirayet bildirdi sanaki o ne Sekar - ya'ni o öyle bir Sekarki onun mahıyyetini direyetle bilemezsin 28.

﴿لَا تُبْقِى وَلَا تَذَرُۜ﴾ ne bekıyye kor, ne bırakır - ya'ni o öyle şırnaşık bir Sekardırki bir

kerre çattığı bir şey'i hiç bir zerresi kalmayacak vechile helâk eder tüketir, sonra da yakasını yine bırakmaz,

o helâk olan yeni bir hılkate tebdil olunur. O yine evvelki gibi azâb ile çatmakta devam eder. 29.

﴿لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِۜ﴾ .

BEŞER, insan demek olduğu gibi «beşere» nin cem'i derinin bahusus insan derisinin dış yüzleri

ma'nâsına da olur. Ki insana beşer denilmesi de bu yüzdendir.

LEVVAHA, levhten mübalağa sıygasıdır. Levh, susamak veya Güneşin harereti, yâhud susuzluk bir

adamın çehresini bozmak, ya'ni yakıp kavurup karartmak veya zuhur etmek veya şimşek çakmak veya

gözle görmek ma'nâlarına gelir ki levvaha, bunların hepsine muhtemildir. Beşere susamış yâhud

mütemadiyen beşereler kavuran, yüzler karartan, yâhud hep beşer gözeten, beşere tearruz eden

ma'nalarını ifade eder. İbni Abbastan: mütemadiyen beşereler kavuran, yüzler karartan ma'nası merviydir.

Daha başka da söylenmiştir. Buna şöyle diyebileceğiz: kanmak bilmez bir susuz, mütemadiyen beşersuz.

30. ﴿عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ﴾ üzerine on dokuz - bu on dokuzun ne olduğunu anlatan mümeyyizi zikr olunmuyor. Ancak bundan sonraki âyetten o Cehennemin korucuları olan Melâike ya'ni zebanîler olması anlaşılıyor. Beşerin ruhî ve ahlâkî kuvvelerini tahlil ve tasnif ile bu adedin sirr-ü hikmetini iyzaha çalışmak isteyenler olmuş ise de dogrusu bunu dirayetle bilinecek bir ılm işi değil, mutlak bir iyman işi olmak üzere imtihan için olduğu ikinci âyette bilhassa anlatılmıştır.

Sh:»5459

Onun için bunun bilâkayd-ü şart bir iyman ile inanılması matlûb, mutlak bir ıhbarı ilâhî olduğunu tasdık edip te'vilini Allah bilir demek lâzım gelir. Bunun hasılı, Allah tealânın şimdi sizin temamen bilip anlıyamayacağınız ve ileride tezahür edecek öyle kuvvet ve kudretleri vardırki onların hakikatini ancak kendisi bilir. Ve sizin ona mutlak surette inanmanız lâzım gelir. İşte size onlardan bir numune haber veriyor. Bu hali hazırda iymanı olmıyan ve kalblerinde bir çürüklük bulunanlar için şaşırtıcı bir muammâ gibi gelir. Böyle kapalı Allah kelâmı, Peygamber tebliğmi olur? Diye alay ve inkâra sapmalarına sebeb olabilirse de kitab ve Peygamberin ne demek olduğunu ve istıkbal işinin bugünkü kıyaslarla bilinemiyeceğini bilenlerin işkillerini kesecek ve iyman kabiliyyeti olanların iymanlarını artırarak muvaffakıyyet ve halaslarına bâıs

olacak en mühim sebeblerden, ıhtar ve ıhbarlar cümlesinden olduğu için bunların te'viline çalışmıyarak

mutlak bir iyman ile inanılmak iktıza eder. Demek olduğunu beyan siyakında buyuruluyor ki: - 31.

﴿وَمَا جَعَلْنَآ اَصْحَابَ النَّارِ اِلَّا مَلٰٓئِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ اِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ burada ashabı nar, ebediyen o ateş içinde kalıp yanacak olanlar

ma'nasına değil, o ateşe sahib olup kuruyacak bekçiler, muhafızlar ma'nasına olduğu zâhirdirki murad

Cehennem hazenesi denilen ve Sûrei Tahrîmde «

عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَآ اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ» diye tavsîf olunan ve reisleri Malik olan Zebanî Meleklerdir. Bunları ıddetlerinden, ya'ni

adedlerinden murad da zikrolunan « تِسْعَةَ عَشَرَ » adedi olduğu vâzıhtır. Ya'ni bunların sayılarının on

dokuz yapılması veya şahıslarımı, nevi'lerimi ne olduğu ta'yin edilmiyerek sade on dokuz adediyle

muamma halinde ifade ve ıhbar olunması mücerred kâfirlere bir mihnet ve imtihan içindir. Bunun fâidesi de

şunlardır: ﴿لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ﴾ ilh... Bu âyetin sebebi nüzulünde iki rivayet

zikrolunuyor:

BİRİSİ: « عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ۟ » nâzil olduğu zaman, Ebu Cehil Kureyşe şöyle demişti:

analarınız ağlasın İbni Ebi Kebşenin oğlunu işitiyorum size hazenei nârın on dokuz olduğunu haber

veriyor: sizler ise demir pehlivanlarsınız sizin her onunuz onlardan bir adamı yakalamaktan âciz misiniz?

Ebül'eşedd ibni Üseyd ibni Keledetel'cümehî, pençesi pek kuvvetli yırtıcı bir adamdı, ben size on yedisinin

hakkından geliveririm, siz de bana ikisinin hakkından geliverin demişti « وَمَا جَعَلْنَآ اَصْحَابَ النَّارِ اِلَّا مَلٰٓئِكَةً ۙ » nâzil oldu, onlar sizin tâkat getireceğiniz

adamlar değil, Melâikedir diye haber verildi. Ve Ebu Cehil hakkında Sûrei Kıyamedeki « اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ۙ ثُمَّ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ۟ » nâzil oldu. Tirmizî ve İbni Merduyenin

Hazreti Câbirden bir rivayetlerine göre: Yehudîlerden ba'zı kimseler Peygamberin ashabından ba'zılarına

«sizin Peygamber Cehennem hâzinlerinin adedini biliyor mu? Diye sormuşlar, onlar da Resulâllaha haber

vermişlerdi, Resulullaha şöyle ve şöyle diyip elleriyle bir kerre on, bir kerre de dokuz işaret buyurmuştu

اهـ. Yehudîlerin Medînede bulunmâsından dolayı bundan ba'zıları bu âyetin Medenî olduğunu anlamak

istemişlerse de Ashabtan ba'zılarının Medîneye veya Yehudîlerden ba'zılarının Mekkeye gitmiş olmaları

melhuz bulunduğundan bu istidlâlin zaıyf olduğu derkârdır. Ve hattâ sebebi nüzulden ziyade bir tefsîr

ma'nasındadır ﴿وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَ ۟﴾ İşte o muammanın asıl sirri ve

fâidesi bu hakıkate mutlak bir iymanı te'min etmektir.

CÜNUD, «cünd» ün cem'ıdir ki asker ve bir adamın a'van ü ensarı, alây ve ordu ma'nâlarına gelir. Kuvvet ve gılzati i'tibariyle askerde iştihar etmiştir. Aslı « كند » vezninde « جند » den me'huzdur ki taşlık, sert arazîye denir. ﴿وَمَا هِىَ﴾ ve o - ya'ni Sekar ve yâhud bu âyetler - başka

bir şey değil, ﴿اِلَّا ذِكْرٰى لِلْبَشَرِۚ﴾ ancak beşer için, beşerin menfeati için bir öğüd, bir muhtıradır.

Bunu istıhfaf edenleri redd ile inzârı hem takviye hem de müsbet gayeye tevcih ile tenvir zımnında buyuruluyor ki

﴿٣٢﴾ كَلَّا وَالْقَمَرِۙ ﴿٣٣﴾ وَالَّيْلِ اِذْ اَدْبَرَۙ ﴿٣٤﴾ وَالصُّبْحِ اِذَآ اَسْفَرَۙ ﴿٣٥﴾ اِنَّهَا لَاِحْدَى الْكُبَرِۙ ﴿٣٦﴾ نَذِيرًا لِلْبَشَرِۙ

﴿٣٧﴾ لِمَنْ شَآءَ مِنْكُمْ اَنْ يَتَقَدَّمَ اَوْ يَتَاَخَّرَ ﴿٣٨﴾ كُلُّ نَفْسٍ
بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٩﴾ اِلَّآ اَصْحَابَ الْيَمِينِ ﴿٤٠﴾ فِى
جَنَّاتٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٤١﴾ عَنِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٤٢﴾ مَاسَلَكَكُمْ فِى
سَقَرَ ﴿٤٣﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ﴿٤٤﴾ وَلَمْ نَكُ
نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَآئِضِينَ ﴿٤٦﴾
وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٧﴾ حَتَّىٰٓ اَتٰينَا الْيَقِينُ ﴿٤٨﴾
فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٤٩﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ
مُعْرِضِينَ ﴿٥٠﴾ كَاَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ ﴿٥١﴾ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ
﴿٥٢﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ اَنْ يُؤْتٰى صُحُفًا مُنَشَّرَةً
﴿٥٣﴾ كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْاٰخِرَةَ﴿﴾

Sh:»5462

﴿٥٤﴾ كَلَّآ اِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٥﴾ فَمَنْ شَآءَ ذَكَرَهُ ﴿٥٦﴾ وَمَا
يَذْكُرُونَ اِلَّآ اَنْ يَشَآءَ اللّٰهُ هُوَ اَهْلُ التَّقْوٰى وَاَهْلُ الْمَغْفِرَةِ﴿﴾

Meali Şerifi

Hayır hayır o Kamere 32 Ve döndüğü dem o geceye 33 Ve açtığı sıra o sabaha Kesem olsun ki 34 her halde büyüklerin biridir o Sekar 35 Kocundurmak içi beşeri 36 İçinizden ileri gitmek veya geri kalmak istiyen kimseleri 37 Her nefis kazancına bağlıdır 38 Ancak ashabı yemîn 39 Cennetlerdedir, soruşdururlar 40 Mücrimlerden 41 Nedir, diye: sizi sekare sokan? 42 Derler: biz namaz kılanlardan değildik 43 Ve fukaraya yemek yedirmezdik 44 Batakçılarla dalar giderdik 45 Ve ceza gününe yalan derdik 46 Tâ gelinciye kadar bize o yakîn 47 Fakat fâide vermez o vakıt şefaati şefaatçilerin 48 Ya şimdi ne ma'ziretleri var o öğüdden yüz çevirirlerken 49 Sanki ürkmüş yaban eşekleri 50 Arslandan kaçmaktalar 51 Yok onlardan her kişi kendisine ayrı sahifelerle tezkireler dağıtılmasını istiyor 52 Hayır, doğrusu Âhıretten korkmıyorlar 53 hayır hayır o muhakkak bir tezkire 54 Dileyen onu tezekkür ede 55 Maamafih Allah dilemeyince düşünmezler, koruyacak da odur, mağfiret edecek de 56

32. ﴿كَلَّا وَالْقَمَرِ﴾ ilh... Burada Kamer, gece, sabah kendi ma'nalarında ve cünudi ilâhînin tecelliyatı lemhalarına işaret olmakla beraber Dünyanın zulmete boğulduğu cahiliyye devri içinde nuri nübüvvetin doğuşu ve o gecenin zevale yüz tutuşu ve parlamak üzere bulunan hayır ve hakikat sabahının

yaklaşışı demleriyle İslâm güneşinin tulû'u hengâmına

Sh:»5463

da iyma vardır. Ve hattâ asıl maskîkaleh budur. 35. ﴿اِنَّهَا﴾ muhakkak o sekar ﴿لَاِحْدَى الْكُبَرِ﴾ herhalde kübraların birisidir. - Ya'ni en büyük beliyyelerin birisidir. 36. ﴿نَذِيرًا لِلْبَشَرِ﴾ inzâr etmek, kocundurmak i'tibariyle beşeri, yâhud münzir olarak beşeri - bunu ba'zıları Sûrenin evveline merbut demişlerdir ki « قُمْ نَذِيرًا » demektir. 38. ﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ﴾ her nefis kazancına bağlıdır. - Ya'ni Allah indinde borclu olarak kazancına rehindir. Saadet ve felâketi kazancıyle mütenasibdir. Çalışır güzel ameller yapar, Allaha borçlarını öderse kendisini kurtarır (Sûrei Turda « كُلُّ امْرِىءٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ » bak) 39. ﴿اِلَّآ اَصْحَابَ الْيَمِينِ﴾ ancak ashabı yemîn müstesna - ki bunlar yalnız kendi kesiblerine merhûn kalmıyarak takdiri ezelîde Allah tealânın mahza fadl-ü kereminden nasîbleri, kısmetleri ziyade takdir edilmiş olan bahtiyarlardır. Çünkü adl-ü hakîm olan Allah tealâ herkese kesbiyle mütenasib bir ecir verir, kimsenin hakkını zayi' etmez. Hukuk noktainazarından hepsini müsavî yaratmış, kesbine bağlamış olmakla beraber lâyüs'elü ammâ yef'al olduğu için mahza fadl ü lütuf noktainazarından hepsinin

mukadderatını ve mazheriyyetini müsavî kılmamış, kimine az, kimine çok vermiş, kimini de fazla fadlından mahrum kılarak yalnız kesbine birakmıştır. İnsanları sair hayvanattan, mümtaz olarak yaratması bir kesb işi değil, mahzı fadl olduğu gibi insanları da muhtelif meratibde yaratması Enbiya ve Evliyayı yüksek mazheriyyetlerle mümtaz kılması ve Enbiyanın ba'zısını ba'zısına tafdîl buyurması, mazheriyyeti Muhammediyyeyi hepsinden üstün kılması da bu kabîldendir. Bu suretle meratibi âliyenin bir çoğu kesbile istihsal edilemez, bu ise « لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَاسَعٰى » mazmununa münafî düşmez. Zira kesb-ü sa'yinden

Sh:»5464

başkası insanın kendi hakkı değil, mahzı fadıldır. Maamafih istisna, muttasıl olduğuna göre ashabı yemîn onun da bir istisnası sayılmak lazım gelir. Şu halde burada ashabı yemîn, Sûrei Vakıada geçen ashabı yemînden ehass, sabikun gibi mümtaz bir ma'nada demektir. Bunun tefsirinde melâike, muhlıs mü'minler, etfali müslimîn, mîsakı fıtrette sağ tarafta vaki" olanlar, ya'ni « هٰٓؤُلَآءِ خَلَقْتُهُمْ لِلْجَنَّةِ وَلَآ اُبَالِى وَ هٰٓؤُلَآءِ خَلَقْتُهُمْ لِلنَّارِ وَلَآ اُبَالِى » şunları Cennet için yarattım ehemmiyyet vermem, şunları da Cehennem için yarattım yine

ehemmiyyet vermem» hadîsi kudsîsinde Cennet için yaratılmış olanlardır, diye muhtelif rivayetler vârid olmuştur. Etfali müslimîn rivayeti Hazreti Alîden deniliyor. Bunlar kesibleri olmadan atalarının maıyyetinde Cennete girecekleri cihetle istisna edilmiş oluyorlar. Bu rivayet de gösteriyorki bu istisna ehli kesb içinde Cennete girecek yok demek değil, lâkin bir takımlarının kesiblerine bağlı olmadan veya kesblerinin degerinden fazla olarak mahzı fadl ile müstesna surette Cennete gireceklerini anlatmış oluyor. Gerçi bundan Cennete girmek mahzı fadl olduğunu iş'ar eden bir ma'na varsa da bu ma'na « لَهَا مَا كَسَبَتْ » düsturunu ibtal değildir. Kesibde husni amele muvaffakkıyyet dahi esas i'tibariyle Allah tealânın bir fadl-ü tevfîkı olmasına nazaran hepsini de fadli ilâhîye nisbet doğru olmakla beraber burada maksad kesbin ehemmiyyetini iskat etmek degil « اِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنٰى » mantukunca kaderleri yaver olan ve kesb ile irilemiyecek mertebeler kendilerine mahzı lûtf olarak verilmiş bulunan güzîde havass istisna edilmek şartiyle umumun felâh ve felâketi kesbi ne merbut bulunduğunu beyan ile kesbin kıymetini iş'ardır. İnzarın, tezkirin asıl fâidesi de budur. Binaenaleyh burada yemîn iki ma'nâ ile mülâhaza olunabilir:

BİRİNCİSİ, kaderde sağ tarafta vaki" olmuş, hiç kesibleri olmadan kaderleri yaver kılınmış kimseler demektir. Meselâ Peygamberin nübüvvet risaleti « اَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَةَ رَبِّكَ »

âyetinden de anlaşıldığı üzere kesbinin hiç dahli olmayan bir mevhibe, bir rahmeti ilâhiyyedir.

İKİNCİSİ, yemîn, ahd ve mîsak ma'nasına olmasıdır. Çünkü mîsakı fitrî ile ahdi ilâhîye dâhil olmuş ve yemînlerine sadık kalmış kimseler kesblerinden mes'ul ve müstefid olmakla beraber netice i'tibariyle yalnız kesiblerine bağlı olmayıp kesiblerinden çok fazla ni'met ve saadetlere irerlerki bunun misali bir ferdin tek başına çalışmasiyle içtima'î bir mukaveleye merbut olarak cem'iyyet halinde çalışması arasındaki farktır. Zira cem'iyyetle yaşıyanlar yalnız kendi kesiblerinden değil, cem'ıyyetlerinin kıymetine ve mukavelelerindeki sadakatlerine göre yekdiğerinin müşterek ve mütekabil mesa'isinden yüksek bir surette istifade ederler. Dağınık kesiblerin zahmeti çok, verimi az olduğu halde bir yemîn ve mîsaka bağlanarak muhtelif kesiblerini sadakatle birleştirmiş ve amellerinin tevzi' ve iştîrâk noktalarına hep bir ruh ile sarılarak cemaatle yürümüş olanlar her biri kendi kesbinden müstefid olmakla beraber yekdiğerin kesiblerinden de mütezayid bir surette nasîb alırlar. Ve işte Allaha ve Resulüne ve Âhıret gününe iyman edip de Sekarden korunarak hak yolunda ruhlarını ve mesa'ilerini tevhid etmiş olan ve aynî kıbleye müteveccih olarak

yürüyen halıs iyman sahibleri kendi kesiblerine bağlanmakla kalmayıp fadli ilâhîden müstesna bir surette nasîb alan ashabı yemîndirler. Soldakiler, çalışmıyanlar, yâhud tek başına çalışan, kendi keyfine oğraşan yemînsizler kendi kesibleriyle boğuşurken bu ashabı yemîn 40. ﴿فِى جَنَّاتٍ﴾ Cennetlerdedirler. 41. ﴿يَتَسَآءَلُونَ ۙ عَنِ الْمُجْرِمِينَ﴾ Mücrimlerden soruştururlar - mücrimlerin hallerinden kendi aralarında konuşur, bahseder. Birbirlerine sorar yâhud sordururlar. Bu suâl tevbîh ve tahsîr için denilmiş ise de evvelemirde tahkîkı hakk ile cürümlerinin

Sh:»5466

mahiyyetine göre şefaat imkânını teharrî için bir hasbihal veya istintak olmak « ﴿فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ﴾ » siyakına daha uygun görünür. Bu soruşturmanın bu suretle hikâye ve beyanı da mücrimlerin hallerini ve mahkûmiyyetlerinin sebeblerini sorup araştırarak hakkı tebeyyün ettirmek ve ona göre hayr-u salâh için çalışmak, ashabı yemînin hasleti olduğunu anlatmak, bununla beraber ta'dad olunacak cürümlerin sahibi mücrimlerin Âhırette şefaat ile de halâslarına ihtimâl olmadığını Dünyadakilere ıhtar ile nasîhat etmek içindir. 42. ﴿مَاسَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ﴾ sizi Sekare sokan nedir? - Ya'ni bu Cehenneme girmenize sebeb olan cürmünüz nedir? Bu suâl, ashabı

yemînin birbirlerine değil de mücrimlere bizzat veya bilvasıta sordukları suâldir. Sahib keşşaf derki bu, ashabı yemînin birbirlerine suâllerini beyan değildir. Öyle olsaydı « مَاسَلَكَهُمْ فِى سَقَرَ » onları sekare sokan nedir? Denilmesi lâzım gelirdi. Bu onların sorduğu vasıtanın ifadesini hikâyedir. Ya'ni sorulanlar böyle anlatırlar: o mücrimlere sizi Sekare sokan nedir? Dedik 43. ﴿قَالُوا﴾ dediler ﴿لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ﴾ biz namaz kılanlardan değildik 44. ﴿وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ﴾ ve miskîni ıt'am etmezdik - fakîre yemek vermez, karnını doyurmak çaresini aramazdık, ya'ni Allahın emrini tanımaz ve kullarına acımazdık 45. ﴿وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ﴾ ve dalanlarla beraber dalar dururduk - boş lakırdılar, beyhude işler, şunun bunun aleyhinde lehinde mâlâ, ya'ni sözler, vakıtları öldüren, keyf-ü hevaya tealluk eden bâtıl şeylere dalan gafillerle beraber kendimizden geçer dalar giderdik 46. ﴿وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ﴾ ve din gününe, ya'ni ceza gününe yalan derdik inanmazdık dediler - Namaz kılmamanın, fukaraya bakmamanın, dalanlarla beraber dalıp gitmenin asıl sebebi de bu iymansızlık

bu küfürdür. 47. ﴿حَتَّىٰٓ اَتٰينَا الْيَقِينُ﴾ Ta bize o yakın, ya'ni ölüm gelene kadar bu halde devam ettik - ancak ölüm gelince ceza gününün hakk olduğunu yakînen anladık dediler, işte kendilerini Cehenneme sokan cürümlerini böyle haber verirler. 48. ﴿فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ﴾ Onun için de onlara şefaatçilerin şefaati fâide vermez - çünkü iymansız gitmişlerdir. Demekki o gün mü'minlere şefaat olacak, bunlar da tekzîb etmeseler, küfre kitmeselerdi belki ashabı yemînin onlara şefaati de mümkin olabilecekti. Lâkin bu cürümleri işlemiş, küfr ile gitmiş oldukları tehakkuk eden mücrimler kendilerini kurtaracak, amel yapmamış oldukları gibi şefaatçilerin hepsi de şefaat edecek olsa fayda vermez, hakikat tebdil olunmaz. Onlar kesibleri olan cürümlerin cazası olarak o Sekare dalar giderler 49. ﴿فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ﴾ Şimdi o tezkireden yüz çevirmekle kendilere ne fâide var? - Bu Kur'andan yüz çevirmekte, o yakîni ıhtar ile edilen nasîhatten kaçınmalarında kendileri için bir faydamı var? Ögütten yüz çevirmekle o akıbetten kurtulacaklarını mı zann ediyorlar? O tezkireden öyle yüz çeviriyorlarki 50. ﴿كَاَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ﴾ sanki ürkmüş yabânî eşekler 51. ﴿فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ﴾ kasvereden firar etmekteler. -

KASVERE, «kasr» den müştakk olarak zorlu, zorba demek gibi olup zorlu avcı alayı veya arslan

ma'nalarına geldiği beyan olunuyor. Ekser lügaviyyun kasvere arslan demişlerdir. Bunun Habeş lügatı olduğu da rivayet olunmuştur. İşte Kur'an ile verilen Allah nasîhatinden kaçan, onu dinlemek istemiyen budalalar öyle ürküp kaçıyorlar. Halbuki o zavallı hımarı vahşilerin kaçmaları bir naçarlık olmakla beraber yine tehlükeden kaçmaktır. Onda belki bir halâs, bir fayda melhuzdur. Ögütten kaçan bu budalalar

ise tehlükeden degil, halâstan, halâskârdan kaçıyor faydalarını birakıp helâke koşuyorlar. 52. ﴿بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ اَنْ يُؤْتٰى صُحُفًا مُنَشَّرَةً﴾ Hayır o kadar da degil, belki onlardan her kişi kendisine ayrı ayrı dağıtılmış sahîfeler halinde tezkire getirilmesini istiyor. - Umumî bir tezkire ile iktifa etmek istemiyor. Her biri ziyafete da'vet olunur gibi hususî bir tezkire ile ayrıca da'vet olunmasını isteyor, vazîfesine, menfaatine koşmak için kibirleniyor da herbiri yarın ecelin geldi, şu, şu vazîfeleri yapıp hazırlanarak gelmeniz tebliğ olunur diye ayrı bir tezkire bekleyor veya her biri bir Peygamber olmasını arzu ediyorki bu budalalık evvelkinden çok fazlâdır. 53. ﴿كَلَّا﴾ Hayır, öyle şey yok - herkes için ayrı bir tezkire, ayrı bir kitab gelmesine ihtimal yok, bununla beraber öyle de olsa yine

gelmezler ﴿بَلْ﴾ doğrusu onlar ﴿لَا يَخَافُونَ الْاٰخِرَةَ﴾ Âhıretten korkmuyorlar - bu tezkireye icabet etmiyenlere sonunda ceza edileceğine inanmıyor, sonunu saymıyorlar. 54. ﴿كَلَّآ﴾ hayır, iş zannettikleri gibi değil - korkunç bir Âhıret var. ﴿اِنَّهُ تَذْكِرَةٌ﴾ işte o bir tezkiredir. - Bir ıhtardır. 55. ﴿فَمَنْ شَآءَ ذَكَرَهُ﴾ Artık herkim isterse düşünsün - mazmununu anlasın, iycabına göre hareket etsin 56. ﴿وَمَا يَذْكُرُونَ اِلَّآ اَنْ يَشَآءَ اللّٰهُ﴾ maamafih Allah dilemeyince düşünmezler ﴿هُوَ اَهْلُ التَّقْوٰى وَاَهْلُ الْمَغْفِرَةِ﴾ takvaya ehil de mağfirete ehil de odur. - Azâbından korkulup korunulacak olan da o, mağfiret edecek de odur. Ondan korkmıyan ne Âhırette ne Dünyada hiç bir şeyden korkmaz, korunmaz, ondan başkası da ne günahları mağfiret edebilir, ne koruyabilir. Onun için her hikmetin başı Allah korkusu, Allah mahabbetidir. İmam Ahmed,

Sh:»5469

Tirmizî, neseî, İbni Mace, Hâkim ve daha başkaları, Hazreti Enesten rivayet etmişlerdi. Resulâllah sallâllahü aleyhi vessellem bu âyeti « هُوَ اَهْلُ التَّقْوٰى وَاَهْلُ الْمَغْفِرَةِ » okudu da dediki: rabbınız böyle buyurdu: «

اَنَا اَهْلٌ اَنْ اُتَّقَى فَلَا يُجْعَلْ مَعِى اٰلِهَةَ فَمَنِ اتَّقَانِى فَلَمْ يَجْعَلْ

مَعِی اِلٰهًا اٰخَرَ فَاَنَا اَهْلٌ اَنْ اُغْفِرَ لَهُ» ben ittika olunmağa, korkulup vikayesine sığınılmağa ehlim, benimle beraber başka bir ilâh yapılmasın, herkim benden korkar da benimle beraber başka bir ilâh tutmazsa ben onu mağfirete ehlim». Hakîmi Tirmizî Nevadirilusulde Hazreti Hasenden tahric ettiği bir hadîste demiştirki: Resulullah sallâllahü aleyhi vessellem şöyle söyledi: Allah tealâ buyuruyorki, kulum bana iki elini kaldırır duâ ederse ben o elleri mağfiretsiz reddetmekten haya ederim, Melâike ey bizim ilâhımız o mağfirete ehil değil dediler, Allah tealâ buyurduki lâkin ben tekvaya da ehlim, mağfirete de ehim, sizi işhad ederimki ben onu mağfiret ettim» اهـ.

Yarab! Bu kulunu da o koruduğun, mağfiretine irdirdiğin kulların zümresine ilhak eyle, Sensin ehlüttavka, sensin ehlülmağfire.